

DE OORLOGSJAREN IN RAVENSWOUD

De rust in Nederland werd op 10 mei 1940 wreed verstoord toen de Duitsers ons land binnen vielen. Na vijf dagen weerstand gaf Nederland zich over en waren we bezet gebied. Al een paar dagen na de inval maakte Appelscha kennis met de bezettingsmacht toen een deel van de Duitse motoren, ruiters en wielrijders op weg naar de Afsluitdijk langs de Opsterlandse Compagnonsvaart trok. Ik was toen zeven maanden en een week oud en heb van dit alles uiteraard niets meegekregen. Uit mijn peupertijd herinner ik me wel de stroken zilverpapier die de vliegtuigen uitwierpen en dat die voor ons kinderen kostbare prooien waren. Ook het zware geronk van de overvliegende "Tommies", de Britse bommenwerpers, herinner ik me nog.

Ons wâldhûske

Aan het eind van de oorlog woonden wij aan de Derde Wijk in Ravenswoud, een paar honderd meter voorbij de openbare lagere school. Naast het, in dezelfde stijl als de school gebouwde, huis van het hoofd van de school stonden vier woningbouwoningen en twee zogenaamde "wâldhûskes". Wij woonden in het tweede wâldhûske en in de eerste woonden Hendrik en Gretha de Boer en hun kinderen Grietje en Anne. Rechts van ons huis was een stukje bouwland, dan een zijwijk van de Derde Wijk en dan weer een stuk bouwland. Dan kwam de boerderij van Gurbe en Harmke Kiewiet, waarvan ik me de jongste zoon Louw nog goed herinner. Als hij de melkbussen met de handkar op twee wielen naar de Dam bracht, dan mocht ik altijd meerijden op de kar. Vanaf de Dam gingen de bussen van alle boeren in Ravenswoud met de melkauto naar de fabriek in Oosterwolde. Ook werden er bussen met een melkboot, een aangeduwde praam, vervoerd en elders door de melkauto opgepikt.

Pappa

Lok

Tijdens de april-mei staking in 1943 werden Jitse, een zoon van van Gurbe en Harmke Kiewiet, een broer van Hendrik de Boer, Anne en een derde Ravenswoudster, Melle Bruinsma, op 4 mei aan de Eerste Wijk dood geschoten door Duitse soldaten, geleid door Hauptmann Johann Kroll. Als je daarbij de moord van meester Lok optelt, dan kun je wel stellen dat de Tweede Wereldoorlog diepe sporen heeft nagelaten in Ravenswoud en in het bijzonder in acht bovengenoemde woningen aan de Derde Wijk!

Een broer van mijn tante Baukje, Bauke Jongbloed, te werk gesteld in het Duitse Bienen en ook woonachtig in Ravenswoud, is tijdens landwerkzaamheden bij een Britse luchtaanval op 20 maart 1943 gedood. Ik

was nog geen vier jaar toen de vier dorpsgenoten om het leven kwamen, maar ergens diep in mijn geheugen is er iets van deze voorvallen opgeslagen. Anders is het met de moord op meester Lok. Ik hoor zijn dochttertje Janny in de nacht van 19 op 20 mei 1944 nog rondom ons wâldhûske schreeuwen: "Us Pappie is dea, ús Pappie is dea!" (Mijn Pappie is dood). Mijn vader is met haar aan de hand naar het huis van de familie Lok gegaan en heeft samen met mevrouw Wietske Lok-Hoekstra het lichaam van de dode Anje Lok naar binnen gedragen. Vanwege de spertijd durfde niemand naar buiten, mijn

vader wel! Janny heeft me jaren later verteld dat zij zich nog herinnert dat mijn vader Janny en haar broertje Jaap de hele nacht verhaaltjes heeft zitten vertellen en voor de afleiding maakte hij voor Janny ook dropwater. . Terwijl de oorlog in de lucht al in het voordeel van de geallieerden was beslist, gingen de Duitsers door met het aanleggen van verdedigingswerken. Eén van die verdedigingswerken was de Asser Stelling of de Frieslandriegel, die liep van Delfzijl naar Zwolle. De aanleg van de tankgrachten en loopgraven hiervoor werden uitgevoerd door de "Organisation Todt". Het feitelijke werk moest worden gedaan door de inwoners van de Noordelijke provincies en er werden dan ook duizenden Friezen, Drenten en Groningers bij de stelling tewerkgesteld. Alle mannen in de leeftijd van 17 tot 25 jaar uit de gemeente Ooststellingwerf moesten zich melden bij het gemeentehuis in Smilde. Ze moesten spade of schop en een bord met eetgerei meebrengen. Voor het spitwerk werd een vergoeding van vijf gulden (2 ½ euro) uitbetaald. Alleen degene die onmisbaar op eigen of andermans bedrijf was ontkwam aan de gedwongen arbeid.

Voor de bouw van de verdedigingswerken was ook hout nodig en dat moest gekapt worden in de Compagnonsbossen van Ravenswoud. Ik herinner me dat het huis van wijlen meester Lok gevorderd was en hierin zaten een aantal bosarbeiders uit Jubbege. Wij, de buurkinderen, hadden 's avonds veel lol met de "Kompenijsters". Mooi vonden we het als ze ons als een bal door de lucht van de ene naar de andere arbeider gooiden!

Het hout werd vervoerd met wagens en per schip. Boeren moesten voor enkele weken paard en wagen afstaan en een voerman leveren. Mijn vader werkte bij smid Hendrik Louwes en hij moest grote zagen slijpen. Als hij die terug bracht naar het bos, dan pikte hij mij bij huis op en samen liepen we dan naar de plaats van bestemming. Prachtige wandelingen vond ik dat!

Mijn vader heeft ook op een andere manier voor de Duitsers moeten werken. In Duitsland waren vrijwel alle jonge mannen aan het front en daardoor was er een groot tekort aan arbeiders bij de boeren en in de fabrieken. Daarom werden veel jonge Nederlandse mannen tewerkgesteld in Duitsland. Mijn ooms Jenne van Riezen en Sieger Veenstra werkten bij boeren in Rütenbrock, net over de grens bij Ter Apel. Mijn oom Hendrik van Riezen werkte bij een boer in de buurt van Oldenburg en mijn oom Evert Veenstra werkte bij een boer in Etzenborn (Harz). Mijn vader is terecht gekomen in vliegtuigfabrieken in Hoof über Kassel. Een vreemde ervaring om uit je eigen vertrouwde omgeving te worden weggehaald en gedwongen in een vreemd land te moeten werken. Mijn ouders werden nu ook gedwongen om te trouwen, want hun samenwonen werd niet erkend. Daardoor zouden mijn moeder Antje van Riezen en mijn broer Auke en ik verstoken zijn gebleven van een inkomen!

Hoof

Etzenborn

Rütenbrock

Oldenburg

Van Tante Klaske, een zus van mijn vader, heb ik een kopie van een brief gekregen, die mijn vader op 4 februari 1943 vanuit Hoof über Kassel naar zijn vader, moeder, broers en zussen schreef. Hij vertelt daarin dat hij niet zoals Jan Witteveen last heeft van ongedierte. “Dat heb je trouwens ook een hoop aan jezelf te danken. Wanneer je geregeld wast en jezelf wast krijg je daar niet zo gauw last van. Ik ga iedere week onder de douche. Gisteravond ben ik er ook nog onder geweest”. Ook over het eten heeft hij niet te klagen. Daarover schrijft hij: “Maandag hebben we koolrapensoep gehad. Daar zit van alles in. Aardappelen, groenten enz. Dinsdag aardappelen met witte kool, vlees en jus. Woensdag hebben we snert, vandaag rijstsoep en morgen krijgen we aardappelen met “eierspeisen”, vlees en groenten. Zaterdag macaronisoep. In alle soepen zitten aardappelen en van alle soorten groenten”. Hij had ook al vrienden gemaakt in de “Heimat”. Hij schrijft bijvoorbeeld: “Dinsdagavond ben ik weer eens naar de familie Matry geweest hier in Hoof. Die vrouw zal een paar stukken in de broek zetten. Ik heb toen van haar brood gehad en koffie met suiker en melk. Het was toen net voor de radio dat Stalingrad ontruimd was. Ik geloof dat de oorlog dit jaar wel op 't hoogtepunt zal komen.”

radio

Over een eventueel verlof schrijft hij: “Officieel hebben we met een half jaar recht op verlof. Maar nu zijn er firma's die reeds met drie maanden verlof geven en dan moet je 't zelf betalen” Behalve reinheid wordt ook de ijdelheid niet vergeten: “Vanavond ben ik nog even naar de kapper geweest te knippen”. Als boerenzoon was hem ook iets opgevallen: “Weet je wat je hier ook wel ziet? Ze hebben hier wel koeien voor de wagens of de ploeg. Soms een paard en soms samen”. Hij eindigt de brief met: “Ik heb Anna woensdag niet geschreven, want ik heb van de week telkens wat en verdomd weinig zin in schrijven. Zondag zal ik haar wel schrijven. Tabé hoor. Dag Aukie en Annie. Allen gegroet van jullie zoon en broer”. Na zijn verlof is mijn vader niet weer naar Duitsland teruggekeerd. De Tweede Wereldoorlog heeft de familie Veenstra ook nog twee huwelijken opgeleverd. Mijn vader en moeder woonden sinds 1936 samen (heel ongebruikelijk in die tijd), maar om verzekerd te zijn van een inkomen tijdens het verblijf in Duitsland zijn ze toen door de wet gedwongen in het huwelijk getreden. Mijn pake en beppe (Auke en Jantje Veenstra-Jansma) hadden vanaf 1943 in de zomer kinderen uit Rotterdam en Amsterdam als evacués. Zij, de tweeling Greet en Wil de Bruin uit “Rotje knor” en Greet Melse uit Mokum, kwamen naar Ravenswoud om aan te sterken. Na de oorlog bleven ze komen en op een bepaald moment is Wil inwoner van Ravenswoud geworden omdat zij en mijn oom Evert verliefd op elkaar werden en getrouwd zijn.

Anne Veenstra